

דוד לאור

שירה גדולה

"אבדה המשמעות של הדברים" ... — בכך רואה המשורר ש. שלום אחד מאותות הזמן. אך דומה, שבתחומו של המשורר, קרה משהו טראגי יותר וגרוע יותר — וגם זה "אות הזמן": אבדה בזמננו משמעותה של השירה עצמה. בעקבות כמה משוררים גדולים במערב שניסו לחרוג מן המסגרת המסורתית והרסו במתכוון צורות מקובלות בשיר כדי ליצור "נוסח" חדש בשירה וביטוי נועז ומהפכני לתקופתנו הנסערת, — באו כל מיני "משוררים" קטני-קומה, שמתוך השאיפה להיות "מקוריים" בכל מחיר, וגם כדי לעשות רושם, — "רושם" מעל לכל! — הגיעו לחיקוי דל ועלוב של אותם הגדולים המעטים, ורוקנו את השירה מתוכנה. אל רמתו של ט. ס. אליוט ודילן תומאס ואודן — לא חלמו אף להגיע. במקום כשרות, — בלי לדבר כבר על "השראה" פיוטית, שהיא מלה בזויה בקרב רוב המשוררים של הדור הצעיר, — מסתפקים הם בשחצנות מרגיזה, כותבים "מנשרים" אל העם, מתרעעים כאילו על חוסר עלית רחנית בעם — כל זה ביהירות "נבואית", בסאתוס גבוב ומזויף, בנעימה שארלאטאנית זולה. אין זו שירה אינטלקטואלית, כביכול. אין זו שירה — בכלל. היא משיגה רק תוצאה אחת: היא מרחיקה את ה"עם" — שאליו הם פונים — מכל שירה אמיתית. זכותו הגדולה של ש. שלום גם ביצירתו הקודמת וגם בספר שיריו האחרון — "ספר חי רואי" (הוצאת מגילות, חיפה), היא בכך, שמשורר גדול זה — שלא הוערך עד כה כראוי — מחזיר לנו את משמעותה — זו האבודה — של השירה בכללה. השיר הוא אצלו, בראש וראשונה — שיר. קודם לכל, מבחינת הצורה הפיוטית. דומה, שמאו נכתב "כליל הסוניטות" של טשרניחובסקי, לא היתה לנו בשפה העברית, שירה כה מושלמת, כה ווירטואוזית, כה עשירה בניבים, בחרוזים, כה מפוארת ב"ארכיטקטוניקה" שלה, הן לא לחינם מחולקת שירה מסודתית זו ל"בתים" שיש בהם משהו מוגמנטאלי, "בתים" של שיש וברדלח טהור. ש. שלום הוא אדריכל גדול של השיר. עתים הבנין עצמו הוא אולי משוכלל יותר מדי — פחד ממש להיכנס לתוכו. דומה, שלפתחו כתוב — "של נעליך" ...

כבר עמדו על כך, שבימינו אלה אין, זה מקובל "ללמוד" שיר בעליפה
 פעם ידע אצלנו כל נער וכל נערה את "הכניסיני תחת כנפך", או את "לנוכח
 ססל אפולו", או את "כך נושקים אנחנו", עם שירים רבים אחרים של ביא-
 ליק או טשרניחובסקי או שניאור ויעקב כהן. היום — אין זה באופנה. אך
 שירי ש. שלום שכולם מוסיקה — גם אם לא מצאה לה עדיין את המלחין
 שלה — מתבקשים כמו מאליהם, לדעת אותם בעליפה. יש בהם יופי בלתי
 רגיל, יש בהם צליל זך וטהור, יש בהם ליריות בשילה, קלאסיית כמעט.
 על כמה מבינשירים אלה לא היה "מתבייש" לחתום אחד בדלייד או רמבו.
 קראו, למשל את השיר הנוגע ללב "רמבראנד אל בנו". ובו חרוזים כגון —
 "צריך לשלם עד תומו את המחיר — / צריך למות צעיר" ... הנעימה היא
 קודרת ופסימית, אך — בזה דווקא כל יופיו של השיר. ומה הם "פרחי
 הרע" או "הספינה השיכורה" — לא קדרות של שקיעה?
 תהא זו טעות לחשוב, שש. שלום "מצטעצע" רק בחרוזיו, בדימויו, בצד
 הצורני של שיריו. רחוק הוא מזה. שירתו רוויה צער וייסורים — צער
 יהודי וסבל של דורות — זו שירה שכל שורה שבה חדורה כמיהה לגאולה.
 שירה כתובה בדם — ואיך נאמר שם אצל "סרתוסטרא": "מכל הכתוב
 אהבתי את אשר יכתוב האדם בדמו" ... זו שירה שיש בה גם גדלות, גם
 קדושה. שירה — שיתפללו פעם במלים שלה. כי כך אומר רמבראנד
 הזקן אל בנו טיטוס, בסיום שירו של ש. שלום: "צריך ללמוד שמע יש-
 ראל" — / צריך להתפלל".

מעריב, 7.12.1962